

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXILI İŞLƏR
NAZİRLİYİ**

POLİS AKADEMİYASI

KAFEDRA

“CİNAYƏT PROSESİ”

FƏNN:

“ HÜQUQ- MÜHAFİZƏ ORQANLARI”

ƏYANI TƏHSİL

M Ü H A Z İ R Ə

MÖVZU № 10 “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanları”.

Vaxt : 4 saat.

Mühz : 2 saat

Sem: 2 saat

Tərtib etdi :

**“Cinayət prosesi kafedrasının
baş müəllimi, polis polkovnik
leytenantı**

ANAR MİKAYİLOV

Mühazirə kafedra iclasında müzakirə edilməklə bəyənilmişdir.

Protokol № _____ “ _____ ” 2021 –cı il.

BAKI - 2021.

MÖVZU 10. Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanları

PLAN

1. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin təyinatı və sistemi
2. Polisin təyinatı və polis əməkdaşının səlahiyyətləri
3. Daxili işlər orqanlarında xidmət keçmənin xüsusiyyətləri

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. m. 12. Bakı, 2011.
2. "Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinin Əsasnaməsinin və strukturunun təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 iyun 2001-ci il tarixli Fərmanı.
3. "Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 29 iyun 2001-ci il tarixli Qanunu.
4. "Polis haqqında" Azərbaycan Respublikasının 28 oktyabr 1999-cu il tarixli Qanunu.
5. "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının 28 oktyabr 1999-cu il tarixli Qanunu.
6. "Əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsində əməliyyat-axtarış subyektlərinin səlahiyyətlərinin bölgüsü haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 iyul 2001-ci il tarixli Fərmanı.
7. Dərslük. M.Qəfərov, H.Eyvazov. Hüquq-mühafizə orqanları. Bakı, Qanun, 2011.
8. İnsan hüquqları və polis. Dərs vəsaiti. Bakı, Çarşıoğlu, 2002. 292 səh.
9. Hüquq ensiklopedik lüğəti. Bakı, 1991, 544 səh.
10. Hüquq ensiklopediyası. Bakı, Qanun, 2007.
11. V.Abişov, H.Eyvazov. DİO-nun inzibati fəaliyyəti. Ümumi hissə. 100 suala 100 cavab. Dərs vəsaiti. Bakı, Qanun, 2010.
12. V.Abişov, H.Eyvazov. DİO-nun inzibati fəaliyyəti. Ümumi hissə. Sxemlərdə. Dərs vəsaiti. Bakı, Qanun, 2006.
13. Azərbaycan Respublikasında polis orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə dair Dövlət Proqramının (2004-2008-ci illər) təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (20 iyun 2004-cü il).

14. Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq cinayət polisi təşkilatına (İnterpol) daxil olması haqqında Nazirlər Kabinetinin Qərarı (09 mart 1993).
15. Polis haqqında Ümumi Bəyannamə. (1979-cu il).
16. Azərbaycan Respublikası daxili işlər orqanlarının maddi-texniki və sosial bazasının möhkəmləndirilməsi fondu haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (30 iyun 2004-cü il).
17. "Polis haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 21-ci maddəsinin III hissəsinin inzibati qaydada tutulmasının müddəti ilə bağlı müddəsinin şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Qərarı (27 aprel 2001-ci il).
18. İnzibati xətlər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan şəxslərin siyahısının təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Fərmanı (28 sentyabr 2007-ci il).
19. Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanunu (24 dekabr 2002-ci il)
20. Təhqiqat, ibtidai istintaq, prokurorluq və məhkəmə orqanlarının qanunsuz hərəkətləri nəticəsində fiziki şəxslərə vurulmuş ziyanın ödənilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (29 oktyabr 1998-ci il).
21. Azərbaycan polisi gününün təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (24 may 1998-ci il).
22. Dövlət qulluğu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (21 iyun 2000-ci il).
23. Hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının davranış Məcəlləsi (17 dekabr 1979-cu il).
24. Azərbaycan Respublikası daxili işlər orqanlarının emblemi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (30 iyun 2004-cü il).
25. Beynəlxalq Cinayət Polisi Təşkilatının (İnterpolun) Nizamnaməsi (13 iyun 1956-cı il). Qarşılıqlı hüquqi Yardım haqqında beynəlxalq sənədlər. Bakı, Qanun, 2007. səh. 275-287.
26. V.Abişov, H.Eyvazov. Polisin hüquqi vəziyyəti, fəaliyyətinin əsas istiqamətləri və təşkilati quruluşu. Mühazirə (Broşürə). Bakı, 2007. Polis Akademiyası. 44 səh.
27. Vətəndaşların müraciətlərinə baxılması qaydası haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (10 iyun 1997-ci il).
28. H.Eyvazov. Azərbaycan Respublikasında polis və cəmiyyət arasında olan münasibətlər. "Qanun" curnalı № 5, 2002. səh. 19-21.
29. V.Abişov, H.Eyvazov. DİO-nun inzibati fəaliyyəti. Ümumi hissə. Dərslik. Bakı, Qanun, 2008.
30. H.Eyvazov. **Azərbaycan polisi Azərbaycan xalqının və dövlətinin keşiyindədir.** Xalq qəzeti, № 139 (26197), 30 iyun 2009-cu il. səh.6.
31. AR CM. Bakı, 2011.
32. AR CPM. Bakı, 2011.

Giriş

Dövlətimizin ali məqsədi insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsidir. Respublikamızda keçirilən hüquq islahatları nəticəsində qəbul edilmiş qanunlardan biri də “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanunudur. İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsində mühüm rol oynayan icra hakimiyyəti orqanlarından biri də Daxili İşlər Nazirliyidir. Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi (bundan sonra DİN) hüquq-mühafizə orqanları arasında xüsusi yer tutur. Digər hüquq-mühafizə orqanlarından fərqli olaraq DİN daha geniş səlahiyyətlərə malikdir. Digər hüquq-mühafizə orqanları konkret bir istiqamətdə fəaliyyət göstərdiyi halda, DİN-in səlahiyyətləri çox şaxəlidir. DİN və onun orqanları müxtəlif funksiyaları həyata keçirməklə həm qanunçuluğun və hüquq qaydalarının təmin edilməsinə nail olmaqla yanaşı, həm də cinayətkarlığın və digər hüquqpozmaların xəbərdarlıq edilməsi, qarşısının alınması və tam açılması üçün müxtəlif tədbirlər həyata keçirir. Belə ki, DİN-in əsas hissəsini təşkil edən polis orqanları həm inzibati icraatın həyata keçirilməsini və inzibati tənbehlərin tətbiq edilməsini təşkil edir, həm cinayət işləri üzrə istintaq və təhqiqat aparır, həm də əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirir.

Ona görə də DİN-in fəaliyyəti hakimiyyət orqanlarının daim nəzarəti altındadır. Buna ilk misal olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 avqust 1994-cü il tarixli “Cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydalarının möhkəmləndirilməsi barədə” Fərmanını göstərmək olar. Respublikamızda keçirilən hüquq islahatları nəticəsində DİN-in fəaliyyətini nizamlayan bir çox qanunlar və digər normativ-hüquqi aktlar qəbul edilmişdir ki, bunlar da DİN-in fəaliyyətini daha düzgün istiqamətləndirməklə, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında təsbit edilmiş hüquqi dövlət quruculuğunun, eləcə də insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi üçün zəmanət yaradır.

Göstərilənlər Sizin gələcəyinizdə hüquqşünası kimi formalaşmağınızda əsas rol oynayacaq.

Sual1. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin təyinatı və sistemi

Daxili işlər sahəsində idarəetmənin xüsusi subyektlərindən biri də daxili işlər orqanlarıdır (DİO). DİO daxili işlər sahəsində fəaliyyəti həyata keçirən, icra hakimiyyətinin dövlət orqanları qismində yaradılır və fəaliyyət göstərirlər. Bu orqanlar AR Prezidenti tərəfindən yaradılır, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş orqanların nəzarəti altında fəaliyyət göstərir və onlara hesabat verirlər.

DİO-nun səlahiyyətlərini xarakterizə edən amillərə DİO-nun qarşısında qoyulmuş vəzifələr, DİO-nun idarəetmə funksiyaları, bu və ya digər DİO-nun hissə və aparatlarının vəzifə və hüquqlarının həcmi aiddir. AR Prezidentinin 23 may 2007-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "AR Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyası"nda göstərilən əsas istiqamətlərdən və müddəalardan olan qanunun aliliyinə nail olunması, ictimai asayişin qorunması və insan hüquq və əsas azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində dövlət funksiyalarının yerinə yetirilməsi ilə bağlı fəaliyyətin, daxili təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsinin və miqrasiya siyasətinin həyata keçirilməsində digər dövlət orqanları və hüquq-mühafizə orqanları kimi, DİO-nun da üzərinə dövlət əhəmiyyətli vəzifələr düşür. *Daxili işlər orqanları* –dövlətin daxili işlər sahəsində məqsəd və funksiyalarını, hüquq-mühafizə fəaliyyətini həyata keçirən qanunvericiliyə uyğun olaraq yaradılmış və dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən ayrı-ayrı hissə və aparatlardan ibarət olan hüquq-mühafizə orqanıdır. DİO sisteminə Daxili İşlər Nazirliyi rəhbərlik edir. Dövlətimizin əsas məqsədinin, habelə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsində mühüm rol oynayan icra hakimiyyəti orqanlarından olan AR Daxili İşlər Nazirliyi (bundan sonra DİN) hüquq-mühafizə orqanları arasında xüsusi yer tutur. Digər hüquq-mühafizə orqanlarından fərqli olaraq DİN daha geniş səlahiyyətlərə malikdir. Digər hüquq-mühafizə orqanları konkret bir istiqamətdə fəaliyyət göstərdiyi halda, DİN-in səlahiyyətləri çoxşaxəlidir.

DİN və onun orqanları müxtəlif funksiyaları həyata keçirməklə həm qanunçuluğun və hüquq qaydalarının təmin edilməsinə nail olmaqla yanaşı, həm də cinayətkarlığın və digər xətaların xəbərdarlıq edilməsi, qarşısının alınması və tam açılması üçün geniş tədbirlər həyata keçirir. Belə ki, DİN-in əsas hissəsini təşkil edən polis orqanları həm inzibati ic-

raatın həyata keçirilməsini və inzibati tənbehlərin tətbiq edilməsini təşkil edir, həm cinayət işləri üzrə istintaq və təhqiqat aparır, həm də əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirirlər.

AR Konstitusiyasının 7-ci maddəsinin III hissəsində göstərilmiş hakimiyyətin bölgü prinsipinə əsasən və AR DİN haqqında Əsasnaməsinin 1.1-ci maddəsinə uyğun olaraq: “ AR *Daxili İşlər Nazirliyi Azərbaycan Respublikasında ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi, cinayətlərin qarşısının alınması və açılması sahəsində Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır*”.

DİN öz fəaliyyətində AR Konstitusiyasını, qanunlarını, AR Prezidentinin fərman və sərəncamlarını, Nazirlər Kabinetinin qərarlarını, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri, DİN haqqında Əsasnaməni və DİN-in normativ-hüquqi aktlarını rəhbər tutur.

DİN Azərbaycan Respublikasında bütün daxili işlər orqanları sistemə rəhbərlik edir və DİN-ə həvalə edilmiş vəzifələri bilavasitə və tabeliyində olan orqanlar vasitəsilə həyata keçirir.

DİN-in vahid sistemə aşağıdakılar aiddir:

- Nax.MR DİN;
- Daxili qoşunlar;
- ərazi və ixtisaslaşdırılmış polis orqanları;
- nizami polis hissələri;
- tədris, təhsil və tibb müəssisələri;
- İnterpolun Azərbaycan Respublikasında Milli Mərkəzi Bürosu;
- İdman cəmiyyəti, digər qurumlar.

Ərazi polis orqanlarına rayon, şəhər və şəhərdəki rayon polis idarələri, şöbələri və bölmələri daxildirlər. İxtisaslaşdırılmış polis orqanlarına DİN-in Nəqliyyatda Baş Polis İdarəsi və onun tabeliyində olan su, hava və dəmir yolu nəqliyyatlarında polis orqanları, qəbulədici-bölüşdürücü məntəqələr və s. aiddirlər.

Nizami polis hissələrinə isə post-patrol xidmətinə aid olan əlahiddə polis hissələri, dövlət yol polisinin yol-patrol xidməti hissələri və s. aiddirlər.

DİN-in strukturuna baş idarələr, şöbələr və digər qurumlar daxildirlər. AR Prezidentinin 30 iyun 2001-ci il tarixli “ AR DİN-in Əsasnaməsinin və strukturunun təsdiq edilməsi barədə” Fərmanına əsasən *DİN-in strukturu* aşağıdakı kimidir:

1.Rəhbərlik:

- nazir, nazir müavinləri (3 müavin);
- Nazir müavinini – Daxili qoşunların komandanı;

2.Aparat:

- Katiblik (baş idarə səlahiyyətli);

- Baş Təşkilati-İnspeksiya İdarəsi;
- Növbətçi hissələri İdarəetmə Xidməti (idarə səlahiyyətli);
- Baş Cinayət-Axtarış İdarəsi;
- Baş İstintaq və Təhqiqat İdarəsi;
- Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsi;
- Baş Narkotiklərlə Mübarizə İdarəsi;
- Daxili Təhlükəsizlik İdarəsi;
- Xüsusi Əməliyyat-Axtarış İdarəsi;
- İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə İdarəsi;
- Kriminalistik Tədqiqatlar İdarəsi;
- Baş Əməliyyat və Statistik İnformasiya İdarəsi;
- Baş İctimai Təhlükəsizlik İdarəsi;
- Daxili Qoşunların Baş İdarəsi;
- Nəqliyyatda Baş Polis İdarəsi;
- Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsi;
- Baş Mühafizə İdarəsi;
- Baş Pasport, Qeydiyyat və Miqrasiya İdarəsi;
- Səfərbərlik işləri və mülki müdafiə şöbəsi;
- Azərbaycan Respublikasında İnterpolun Milli Mərkəzi Bürosu (baş idarə səlahiyyətli);
- Baş Kadrlar İdarəsi;
- Daxili Təhqiqatlar İdarəsi;
- Şəxsi Heyətlə İş İdarəsi;
- Beynəlxalq Əməkdaşlıq İdarəsi;
- Baş İnformasiya -Kommunikasiya İdarəsi;
- Mətbuat xidməti (idarə səlahiyyətli);
- Maliyyə-Plan İdarəsi;
- Təchizat İdarəsi;
- Tibb İdarəsi;
- Komendant Xidməti (idarə səlahiyyətli);
- Əsaslı Tikinti İdarəsi;
- İdman Cəmiyyəti (idarə səlahiyyətli).

3.Stuktura daxil olan qurumlar:

- Nax.MR DiN;
- DQ Hərbi hissə və bölmələri;
- DQ Ali Hərbi Məktəbi;
- Polis Akademiyası(baş idarə səlahiyyətli);
- Sırası və kiçik rəis heyəti hazırlayan məktəb;
- Nizami polis hissələri;
- Bakı Şəhər Baş Polis İdarəsi;
- Gəncə Şəhər Baş Polis İdarəsi;

- Digər ərazi və ixtisaslaşdırılmış polis orqanları və qurumlar.

DİN öz işini insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına hörmət, qanunçuluq, humanistlik, habelə təkbəşçilik prinsiplərinin uzlaşdırılması əsasında qurur. DİN daxili işlər sahəsində dövlət idarəçiliyini həyata keçirir, onun qanunvericiliklə müəyyən edilmiş *funksiyaları* aşağıdakılardır:

- 1) ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmin olunması işinin təşkili;
- 2) cinayətlərin və digər xətaların qarşısının alınması, cinayətlərin açılması işinin və istintaqın təşkili;
- 3) yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi işinin təşkili;
- 4) yetkinlik yaşına çatmayanların hüquq pozuntularının qarşısının alınması işinin təşkili;
- 5) Daxili qoşunların fəaliyyətinin təşkili.

Bu funksiyaların həyata keçirilməsi üçün qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada DİN aşağıdakı *vəzifələri* yerinə yetirir (DİN haqqında Əsasnamə, 3-cü hissə):

- 1) ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi məqsədi- lə daxili işlər orqanlarının fəaliyyətinin əsas istiqamətlərini müəyyən edir, cinayətlərin qarşısının alınması və açılması sahəsində profilaktika tədbirlərinin həyata keçirilməsini təmin edir;
  - 2) əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin, daxili işlər orqanlarının səlahiyyətlərinə aid olan işlər üzrə təhqiqatın və ibtidai istintaqın, habelə kriminalistik və başqa tədqiqatların aparılmasını təşkil edir;
  - 3) təhqiqat, istintaq və məhkəmə orqanlarından gizlənən və cəzadan yayınanların axtarışını, xəbərsiz itkin düşmüş şəxslərin, şəxsiyyətinin tanınması mümkün olmayan meyitlərin müəyyənləşdirilməsi işini, habelə oğurlanmış əmlakın axtarılmasını təşkil edir və həyata keçirir;
  - 4) daxili işlər orqanlarının səlahiyyətlərinə aid edilmiş inzibati xətalar haqqında işlərə baxılmasını, habelə xüsusi icazələrin (lisenziyaların) verilməsini təşkil edir;
  - 5) müqavilə əsasında mülkiyyətçilərin əmlakının mühafizəsi işini təşkil edir, ölkə ərazisində yerləşən xarici dövlətlərin və beynəlxalq təşkilatların nümayəndəliklərinin təhlükəsizliyinin təmin olunmasında iştirak edir;
  - 6) yetkinlik yaşına çatmayanların hüquq pozuntularının qarşısının alınması sahəsində tədbirlər görür;
- 1) daxili təhqiqatların aparılmasını təşkil edir;
  - 2) Daxili qoşunların vəzifələrinin icrasını təşkil edir və onların daxili işlər orqanları ilə fəaliyyətini əlaqələndirir;
  - 3) fəvqəladə və ya hərbi vəziyyət reciminin təminində, həmçinin

karantin tədbirlərinin həyata keçirilməsində iştirak edir;

- 4) DİN üçün kadrların hazırlanmasını və əməkdaşların peşə hazırlığının təkmilləşdirilməsini təmin edir;
- 5) DİN əməkdaşlarının sağlamlığının mühafizəsini və onların sosial müdafiəsini təmin edir;
- 6) digər hüquq-mühafizə orqanları, dövlət və bələdiyyə orqanları, kütləvi informasiya vasitələri ilə qarşılıqlı əlaqəni təmin edir;
- 7) vətəndaşlardan və təşkilatlardan daxil olan müraciətlərin qəbulu, qeydiyyatı və baxılması, vətəndaşların qəbulu işini təşkil edir;
- 8) qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər vəzifələri həyata keçirir.

DİN öz vəzifə və funksiyalarını yerinə yetirmək üçün aşağıdakı *hüquqlara* malikdir (DİN haqqında Əsasnamə, 4-cü hissə):

1) ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi, cinayətlərin qarşısının alınması və açılması sahəsində qanunvericilikdə müəyyən edilmiş hüquqları həyata keçirmək;

2) qanunvericilik aktlarının daxili işlər orqanları və Daxili qoşunlar tərəfindən icrasına nəzarət etmək;

3) xüsusi icazə (lisenziya) verilməsi sahəsində daxili işlər orqanlarının səlahiyyətinə aid edilmiş fəaliyyətin həyata keçirilməsinə nəzarəti həyata keçirmək;

4) aidiyyəti dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqədə miqrasiya sahəsində qanunvericilik ilə müəyyən edilmiş hüquqları həyata keçirmək;

5) yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat qaydalarına riayət olunmasına nəzarətin həyata keçirilməsini təmin etmək;

6) yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə nəzarəti həyata keçirmək;

7) öz səlahiyyətləri daxilində özəl mühafizə fəaliyyətinə, eləcə də bu fəaliyyət çərçivəsində xüsusi vasitələrin dövriyyəsinə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada nəzarət etmək;

8) xidməti və mülki silahın dövriyyəsinə və döyüş sursatının saxlanması qaydalarına riayət olunmasına nəzarət etmək;

9) DİN-in təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanlarını keçirmək və bu tədris müəssisələrinə rəhbərlik etmək;

10) qanunvericiliklə müəyyən edilən digər hüquqları həyata keçirmək. Daxili İşlər Nazirliyinə *daxili işlər naziri* rəhbərlik edir. O, AR Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin edilir və vəzifədən azad olunur. Nazirin müavinləri onun təqdimatına əsasən Prezident tərəfindən vəzifəyə təyin olunur və vəzifədən azad edilirlər.

Daxili işlər nazirinin səlahiyyətlərinə aiddir:

1) DİN-in işini təşkil edir və təkbaşçılıq prinsipi əsasında daxili işlər orqanlarının və Daxili qoşunların fəaliyyətinə rəhbərlik edir;

2) müavinləri arasında vəzifə bölgüsü aparır, onların məsuliyyət

dərə- cəsini və səlahiyyətlərini müəyyən edir, DİN sisteminin digər vəzifəli şəxslərinin müstəqil qərar qəbul etmək səlahiyyətlərini müəyyən edir;

3) DİN sistemində icrası məcburi olan əmrlər verir; baş idarə, idarə, şöbə və ayrı-ayrı xidmət sahələrini nizamlayan əsasnamələri, nizamnamələri, təlimatları və s. normativ-hüquqi aktları təsdiq edir, onların icrasına nəzarəti təşkil edir;

4) DİN-in strukturu, DİN sistemində geyim formasının və digər rəmzlərin təsis edilməsi barədə AR Prezidentinə təkliflər verir, Nazirliyin tabeliyindəki müvafiq struktur qurumlarına şərti adlar verir və tanınma nişanlarının təsvirini təsdiq edir;

5) DİN-in şəxsi heyətini vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir, xüsusi və hərbi rütbələr verir və onlardan məhrum edir;

6) vəzifəyə təyin və vəzifədən azad etmə ilə bağlı DİN-in vəzifəli şəxslərinin səlahiyyətlərini müəyyən edir;

7) DİN-in əməkdaşlarını mükafatlandırır və intizam tənbehi tədbirləri tətbiq edir;

8) qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş digər səlahiyyətləri həyata keçirir. DİN-də rəhbər işçilərdən ibarət məşvərətçi orqan – **kollegiya** yaradılır. Kollegiyanın sədri tutduğu vəzifəyə görə daxili işlər naziri, üzvləri isə DİN-in digər rəhbər vəzifələri üzrə müəyyən olunur. Kollegiyanın tərkibini AR Prezidenti təsdiq edir. DİN-in kollegiya iclasında daxili işlər orqanları fəaliyyətinin əsas istiqamətləri, ictimai təhlükəsizliyin və ictimai qaydanın təmin edilməsi, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin və icra intizamının vəziyyəti, kadr məsələləri, əmrlərin və digər aktların layihələri müzakirə edilir, daxili işlər orqanlarının vəzifəli şəxslərinin hesabatları dinlənir, DİN-in fəaliyyəti ilə bağlı digər mühüm məsələlərə baxılır və müvafiq qərarlar çıxarılır.

Kollegiya üzvləri müzakirə edilən məsələlərə dair qərar qəbul edərkən səsvermədə bərabər hüquqlara malikdirlər. Kollegiyanın qərarları onun üzvlərinin sadə səs çoxluğu ilə qəbul edilir, nazirin əmri ilə elan olunur və həyata keçirilir. Kollegiyanın sədri və kollegiya üzvləri arasında fikir ayrılığı olduqda kollegiyanın sədri öz əsaslandırılmış qərarını həyata keçirir və bu haqda AR Prezidentinə məlumat verir.

Beləliklə, respublikada ictimai sabitliyin təmin olunmasında, ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin olunmasında mühüm rol oynayan DİN insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsini həyata keçirən hüquq-mühafizə orqanıdır.

Sual 2. Polisin təyinatı və polis əməkdaşının səlahiyyətləri

Polis- Azərbaycan Respublikasının icra hakimiyyətinə mənsub olan vahid mərkəzləşdirilmiş, hüquq-mühafizə orqanıdır.

Azərbaycan Respublikasında *polis*in təyinatı insanların həyatını, sağlamlığını, hüquq və azadlıqlarını, dövlətin, fiziki və hüquqi şəxslərin qanuni mənafələrini və mülkiyyətini hüquqazidd əməllərdən qorumaqdan ibarətdir.

Polisin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- ictimai qaydanı qorumaq və ictimai təhlükəsizliyi təmin etmək;
- cinayətlərin və digər xətaların qarşısının alınması üçün tədbirlər görmək;
- yetkinlik yaşına çatmayanların hüquq pozuntularının qarşısının alınması sahəsində fəaliyyət göstərmək;
- şəxsiyyəti, insan hüquq və azadlıqlarını və mülkiyyəti hüquqazidd əməllərdən qorumaq;
- qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş hallarda dövlət idarələrini və digər obyektləri mühafizə etmək;
- törədilmiş cinayətləri açmaq;
- cinayətlərin qeydiyyatını və uçotunu aparmaq;
- cinayətkarları aşkara çıxarmaq və tutmaq;
- səlahiyyətlərinə aid edilmiş işlər üzrə təhqiqat və istintaq aparmaq;
- qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş səlahiyyətləri daxilində inzibati tənbeh və ya başqa təsir tədbirləri tətbiq etmək, tutulmuş və inzibati xəyata görə həbsə alınmış şəxsləri saxlamaq;
- qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş qaydada əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirmək;
- kriminalistik və başqa tədqiqatların aparılmasını təmin etmək;
- qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada istintaq təcridxanalarında Ədliyyə Nazirliyi və Nax.MR ərazisində Nax.MR Ədliyyə

yə Nazirliyi ilə birgə əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirmək;

- hüquqi və fiziki şəxslərin əmlakını hüquqazidd əməllərdən qorumaq məqsədi ilə müqavilələr bağlamaq;
- qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş icazə-qeydiyyat işlərini aparmaq;
- yol hərəkəti qaydalarına və hərəkət təhlükəsizliyinə riayət olunmasına nəzarət etmək;
- yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün tədbirlər görmək;
- yol hərəkəti və onun təhlükəsizliyi göstəricilərinin vahid dövlət uçotu sistemini təşkil etmək.

Polis əməkdaşı - "Polis haqqında" Qanunla müəyyənləşdirilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən və polis orqanlarında müəyyən vəzifə tutan dövlət qulluqçusudur. Dövlət hakimiyyətinin nümayəndəsi kimi çıxış edən polis əməkdaşının qanuni tələblərini AR ərazisində olan bütün hüquqi və fiziki şəxslər icra etməlidirlər.

Polis əməkdaşının qanuni tələblərinə tabe olmamaq, ona müqavimət göstərmək və zor işlətmək və ya onu təhqir etmək AR qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur. Polis öz fəaliyyətini həyata keçirərkən vətəndaşların, dövlət hakimiyyəti orqanları və yerli özünüidarəetmə orqanlarının köməyindən istifadə edə bilər. Lakin bu zaman heç bir vətəndaşı əməkdaşlığa məcburi cəlb edə bilməz.

"Polis haqqında" AR Qanununun 10-cu maddəsinə əsasən, yaşayış yeri üzrə ictimai asayişin və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi ilə bağlı yaranan sosial problemlərin birgə həlli üçün ayrı-ayrı şəxslər könüllülük əsasında polis orqanları tərəfindən ictimai asayişin və təhlükəsizliyin təmin olunması işinə cəlb edilə bilərlər. İctimai asayişin və təhlükəsizliyin təmin olunmasında könüllü olaraq iştirak edən şəxslərin fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi üçün yerli polis orqanlarının yanında ictimai şuralar yaradıla bilər.

Polisin fəaliyyətinə idarədaxili nəzarəti qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində DİN, idarədənəqar nəzarəti isə AR Prezidenti həyata keçirir. Polis orqanlarında qanunların icrasına nəzarəti qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində məhkəmələr və prokurorluq orqanları həyata keçirirlər.

Polis insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına hörmət, qanunçuluq, humanistlik və təkbəşçilik prinsipləri əsasında fəaliyyət göstərir.

Polisin fəaliyyətinin əsas istiqamətləri aşağıdakılardır:

- 1) ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi;
- 2) cinayətlərin və digər xətalərin qarşısının alınması və açılması;
- 3) yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi.

Qanunla səlahiyyət verilmiş şəxslərdən başqa, hər hansı şəxsin istənilən səbəbdən polisin qanuni fəaliyyətinə məhdudiyət qoyması, təsir və müdaxilə etməsi yolverilməzdir və bu qanunvericiliklə müvafiq qaydada məsuliyyətə səbəb olur.

Polis öz vəzifələrini yerinə yetirərkən irqindən, milliyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyətindən asılı olmayaraq bütün şəxslərin AR Konstitusiyasında və tərəfdar çıxdığı dövlətlərarası müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş hüquqlarını və qanuni mənafələrini hüquqazidd əməllərdən qoruyur. Polisə hər hansı şəxslə insanın ləyaqətini alçaldan şəkildə rəftar etmək, cinayət törədən və ya törətməkdə şübhələnilən şəxsləri məlumat verməyə və ya cinayət əməlini törətməkdə təqsirini etiraf etməyə məcbur etmək, bu məqsədlə onları və digər şəxsləri hədələmək, işgəncəyə məruz qoymaq, onlara hər hansı fiziki və ya mənəvi təsir göstərmək qadağandır.

Hər hansı şəxsin hüquq və azadlıqları məhdudlaşdırıldıqda polis əməkdaşı

məhdudlaşdırmanın əsaslarını və səbəblərini, habelə bununla əlaqədar həmin şəxsin hüquq və vəzifələrini ona izah etməli, tutulan və ya həbsə alınan şəxsin hüquqlarının həyata keçirilməsini təmin etməlidir. Şəxsin hüquqları, azadlıqları və qanuni mənafeləri polis əməkdaşları tərəfindən pozulduqda polis orqanı həmin şəxsin pozulmuş hüquqlarının, azadlıqlarının və qanuni mənafelərinin bərpa olunması üçün zəruri tədbirlər görməyə, vurulan ziyanı ödəməyə borcludur.

Polis əməkdaşının ümumi vəzifələri aşağıdakılardır:

- 1) hazırlanan cinayət və ya digər xətalərin qarşısının alınması üçün təxirəsalınmaz tədbirlər görmək;
- 2) cinayət və ya digər xətalər törətmiş şəxsin tutulması və polisə gətirilməsi üçün tədbirlər görmək;
- 3) cinayətin baş verdiyi hadisə yerinin mühafizəsini təşkil etmək və şahidlərin müəyyənləşdirilməsi üçün tədbirlər görmək;
- 4) cinayətdən və digər xətalardan, bədbəxt hadisədən zərərçəkmişlərə, həmçinin köməksiz, həyatı və sağlamlığı üçün təhlükəli vəziyyətə düşmüş şəxsə kömək və ilk tibbi yardımın göstərilməsini təmin etmək;
- 5) tutulmuş və ya həbsə alınmış şəxsin hüquqlarının və qanuni mənafelərinin pozulmamasını təmin etmək;
- 6) təbii fəlakətlər, qəzalar və digər fəvqəladə hallar baş verdikdə insanların və əmlakın xilasetmə tədbirlərində iştirak etmək;
- 7) yetkinlik yaşına çatmayanların hüquq pozuntularının qarşısının alınmasına yönəldilmiş tədbirlər həyata keçirmək;
- 8) səlahiyyətlərini həyata keçirərkən DİN tərəfindən müəyyən olunmuş davranış qaydalarına riayət etmək.

Polis əməkdaşı öz səlahiyyətlərini həyata keçirərkən bilavasitə və bir-başına rəisinə tabe olmaqla yanaşı, həmçinin tabelik üzrə yuxarı rəisin əmr və göstərişlərini icra etməyə borcludur.

Polis əməkdaşı açıq-aşkar qanunazidd əmr və ya göstəriş aldıqda qanunu rəhbər tutmalı, bu barədə polisin rəhbərliyinə məlumat verməlidir. Açıq-aşkar qanunsuz əmri və ya göstərişi icra etməmək məsuliyyətə səbəb olmur. Belə əmri və ya göstərişi icra edən polis əməkdaşı qanunvericilik ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada məsuliyyət daşıyır.

Polis əməkdaşının üzərinə düşən vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün aşağıdakı hüquqları vardır:

- 1) hər bir şəxsdən cinayətlərə və digər xətalara, şəxsiyyət və ictimai asayiş üçün təhlükə törədən və onlara şərait yaradan hərəkətlərə son qoyulmasını tələb etmək;
- 2) cinayət və ya inzibati xəta törətməkdə şübhə edilənlərin şəxsiyyəti- ni müəyyənləşdirmək üçün sənədlərini yoxlamaq;
- 3) qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada cinayət və ya digər xəta törətmiş, yaxud törədilməsində şübhələnilən şəxsi tutmaq;
- 4) cinayətin və digər xətanın törədilməsinə şərait yaradan halların aradan qaldırılması üçün qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada dövlət və qeyri-dövlət orqanlarına, müəssisələrə, idarələrə, təşkilatlara, siyasi partiyalara, ictimai birliklərə, həmkarlar ittifaqları təşkilatlarına və vəzifəli şəxslərə baxılması məcburi olan təqdimatlar vermək;
- 5) qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada yaşayış binalarına və ya digər tikililərə, torpaq sahələrinə, müəssisə, idarə, təşkilatların ərazilərinə və tikililərinə daxil olmaq;
- 6) xarici dövlətlərin diplomatik, konsulluq və başqa nümayəndəliklərinə, beynəlxalq təşkilatlara məxsus olan və xüsusi təyinatlı nəqliyyat vasitələri istisna edilməklə, son

zərurət vəziyyətində hüquqi və fiziki şəxslər – rə məxsus olan nəqliyyat vasitələrində hadisə yerinə getmək, təcili tibbi yardıma ehtiyacı olan şəxsləri tibb müəssisələrinə çatdırmaq və cinayət törətmiş şəxsləri təqib etmək üçün bu nəqliyyat vasitələrindən istifadə etmək (belə hallarda nəqliyyat vasitələri sahiblərinin tələbi ilə onlara dəymiş ziyan polis tərəfindən ödənilməlidir);

7) dəbilqə, qalxan, zirehli köynək və digər fərdi mühafizə vasitələrindən istifadə etmək;

8) “Polis haqqında” Qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada və hallarda fiziki qüvvə işlətmək, habelə xüsusi vasitələr və odlu silah saxlamaq, gəzdirmək və onları tətbiq etmək.

“Polis haqqında” Qanuna əsasən, polis əməkdaşının ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində, cinayətlərin və digər xətaların qarşısının alınması və onların açılması sahəsində, yetkinlik yaşına çatmayanların hüquq pozuntularının qarşısının alınması sahəsində, habelə yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində hüquq və vəzifələri təsbit edilmişdir (“Polis haqqında” Qanun, II fəsil).

Polisin fəaliyyətinin əsas metodları inandırma və məcburetme metodlarından ibarətdir. İnandırma – metod kimi polisin inzibati fəaliyyəti subyektinin bu fəaliyyətin obyektinə, onun iradəsinə, insanların davranışına, əxlaqi, psixoloji və maddi təsirin göstərilməsindən ibarətdir. İnandırma vətəndaşlarda qanunauyğun davranışa daxili tələbatın və möhkəm vərdişin tərbiyə edilməsinə, cəmiyyətə zidd hüquq pozumların xəbərdar edilməsinə xidmət edir. Məcburetme – şəxsiyyətin şüuruna və davranışına psixoloji, maddi və ya fiziki təsirin göstərilməsindən ibarətdir.

Suala nəticə olaraq onu da qeyd edirik ki, polis əməkdaşı heç bir başqa seçkili və təyinatlı vəzifə tuta bilməz, elmi, pedaqoci və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa heç bir sahibkarlıq, kommersiya və digər ödənişli fəaliyyətlə məşğul ola bilməz, əmək haqqından, habelə elmi, pedaqoci və yaradıcılıq fəaliyyətinə görə aldıkları vəsaitdən başqa məvacib ala bilməz. Bundan başqa, polis əməkdaşı, həmçinin siyasi fəaliyyətlə məşğul ola və siyasi partiyanın üzvü ola bilməz.

Sual 3. Daxili işlər orqanlarında xidmət keçmənin xüsusiyyətləri

Daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə – *daxili işlər orqanlarının funksiya, vəzifə və hüquqlarını öz peşə fəaliyyətləri ilə həyata keçirən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət qulluğunun xüsusi növüdür.* Polisdə və DİN sisteminə daxil olan digər orqan və hissələrdə xidmət keçmənin qaydaları və şərtləri, bu orqanların vəzifəli şəxslərinin hüquqi vəziyyətinin əsasları AR daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə (29 iyun 2001-ci il tarixli ARQ) ilə tənzimlənir. DİO-da işləyən şəxslər arasında xidməti münasibətlərin tənzimlənməsi, onların xidmət müddətinin və ixtisas keyfiyyətlərinin müəyyən olunması məqsədi ilə bu orqanlarda sırasıyla heyət, kiçik, orta, böyük və ali rəis heyəti vəzifələri və xüsusi rütbələr müəyyən olunur.

Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən, xüsusi rütbələr verilmiş, sırasıyla kiçik, orta, böyük, ali rəis heyəti vəzifələrində işləyən və ya DİO-nun kadrlarında olan AR vətəndaşları, habelə DİN-in təhsil müəssisələrinin müdavimləri daxili işlər orqanlarının əməkdaşları hesab olunurlar. DİO-nun əməkdaşları xüsusi hazırlıq keçdikdən sonra qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada fiziki qüvvəni, xüsusi vasitələri və odlu silahı tətbiq etmək hüququna malikdirlər. Xüsusi vasitələrin və odlu silahın verilməsi, saxlanması və gəzdirilməsi qaydası DİN tərəfindən müəyyən edilir.

DİO-da xidmət keçmə hər bir əməkdaşın şəxsi işində öz əksini tapır. Şəxsi iş DİO-nun kadr

xidmətləri tərəfindən hazırlanır, aparılır və saxlanılır.

DİO-da sırası və rəis heyəti vəzifələrinə təyin olunan şəxslərə xüsusi rütbələr verilir və bu rütbələrdə xidmət müddətləri aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

- 1) sırası heyət vəzifələri üçün müəyyən edilmiş xüsusi rütbələr;
  - polis sırası, tibb xidməti sırası;
- 2) kiçik rəis heyəti vəzifələri üçün müəyyən edilmiş xüsusi rütbələr;
  - polis kiçik sercanti, tibb xidməti kiçik sercanti – 1 il;
  - polis sercanti, tibb xidməti sercanti – 2 il;
  - polis baş sercanti, tibb xidməti baş sercanti;
- 3) orta rəis heyəti vəzifələri üçün müəyyən edilmiş xüsusi rütbələr;
  - polis kiçik leytenantı, tibb xidməti kiçik leytenantı – 1 il;
  - polis leytenantı, tibb xidməti leytenantı – 2 il;
  - polis baş leytenantı, tibb xidməti baş leytenantı – 3 il;
  - polis kapitanı, tibb xidməti kapitanı – 3 il;
- 4) böyük rəis heyəti vəzifələri üçün müəyyən edilmiş xüsusi rütbələr:
  - polis mayoru, tibb xidməti mayoru – 4 il;
  - polis polkovnik-leytantı, tibb xidməti polkovnik-leytantı – 5 il;
  - polis polkovniki, tibb xidməti polkovniki;
- 5) ali rəis heyəti vəzifələri üçün müəyyən edilmiş xüsusi rütbələr:
  - polis general-mayoru, tibb xidməti general-mayoru;
  - polis general-leytantı;
  - polis general-polkovniki.

Polis sırası, polis baş sercanti, polis polkovniki və ali rəis heyəti vəzifələri üçün müəyyən edilmiş xüsusi rütbələrdə xidmət müddəti müəyyən edilmir.

Daxili işlər orqanları rəis heyətinin əməkdaşları xidmətdən xaric edildikdə mövcud xüsusi rütbəyə "istefada olan" sözləri əlavə edilir.

Daxili işlər orqanlarında xidmətə könüllülük əsasında, şəxsi keyfiyyətlərinə, fiziki və peşə hazırlığına, sağlamlıq vəziyyətinə və təhsil səviyyəsinə görə bu orqanlarda xidmətə yararlı olan, habelə hərbi xidmət keçmiş və hərbi mükəlləfiyyətli (qadınlar istisna olmaqla), AR dövlət dilini sərbəst bilən, yaşı 20-dən aşağı və bir qayda olaraq yaşı 30-dan yuxarı olmayan AR vətəndaşları qəbul olunurlar.

DİO-nun sırası və kiçik rəis heyəti vəzifələrində xidmətə tam orta, orta ix-tisas və ali təhsilli şəxslər qəbul edirlər. DİO-nun kiçik rəis heyəti vəzifələrində xidmətə ali təhsilli şəxslərin qəbulu DİN tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir. DİN-in tədris müəssisələrinə yaşı 18-ə çatmamış tam orta təhsilli şəxslər də qəbul edilə bilərlər.

Azərbaycan Respublikası daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamənin 11-ci bəndinə əsasən "Maliyyə, təsərrüfat, kriminalistik tədqiqatlar, tibb xidmətlərinə, həmçinin mühəndis-proqramçı, təhsil müəssisələrində orta və böyük rəis heyəti vəzifələrinə yaşı 35-dək olan şəxslər qəbul oluna bilərlər. Zərurət yarandıqda təhsil müəssisələrinə və digər xidmət sahələrinə yaşı 40-dək olan elmi dərəcəyə malik mütəxəssislər, müstəsna hal kimi qəbul edilə bilərlər".

Daxili işlər orqanlarında xidmətə qəbul müsabiqə və şəffaflıq əsasında həyata keçirilir. Müsabiqənin elan edilməsi, keçirilməsi və yekunlarına dair müvafiq qərarın qəbul edilməsi qaydası DİN tərəfindən müəyyən edilir. İkkili vətəndaşlığı, digər dövlətlər qarşısında öhdəlikləri olan şəxslər, din xadimləri, məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı ilə fəaliyyət qabiliyyəti olmayan və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyəti məhkəmə tərəfindən müəyyənləşdirilmiş, cinayət törətdiyinə görə əvvəllər məhkum edilmiş, habelə barəsində cinayət işinin icraatına bəraətverici əsaslar olmadan xitam verilmiş, əvvəllər işdə yol verdiyi ciddi nöqsanlara, DİO-da xidmətlə bir araya sığmayan fəaliyyətlə məşğul olmasına, xidmətə

tam yararsız olması- na, ləyaqətsiz hərəkətlərə görə daxili işlər və digər hüquq-mühafizə orqan- larından xaric edilmiş şəxslər *DİO-da xidmətə qəbul oluna bilməzlər*.

Daxili işlər orqanlarında xidmətə qəbul olunan şəxslər “Polis haqqında” Qanunun 29-cu maddəsində göstərilmiş məzmununda və DİN tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada and içirlər.

Sırası və kiçik rəis heyəti vəzifələrində xidmətə qəbul daxili işlər naziri tərəfindən müvafiq səlahiyyətlər verilmiş vəzifəli şəxslər tərəfindən, orta, böyük, eləcə də nomenklaturasına aid ali rəis heyəti vəzifələrində xidmə- tə qəbul daxili işlər naziri tərəfindən həyata keçirilir. DİO-da xidmətə qəbul olunmuş şəxslər hərbi xidmətə çağırılmır və hərbi uçotdan çıxarılaraq DİN-in xüsusi qeydiyyatına alınır.

DİO-da xidmətə qəbul aşağıdakı formada həyata keçirilir:

1. DİN-in ali və xüsusi orta tədris müəssisələrinə mülki vətəndaşlar- dan müdavimlərin qəbulu; xarici dövlətlərin xüsusi tədris müəssisələrinə mülki vətəndaşlardan müdavimlərin qəbulu.

2. Ali tədris müəssisələri məzunlarının orta rəis heyəti vəzifələrinə qəbulu.

3. AR vətəndaşlarının müraciətləri üzrə qanunvericiliyə uyğun olaraq orta rəis heyəti vəzifələrinə təyin etmə yolu ilə xidmətə qəbul.

4. AR vətəndaşlarının müraciətləri üzrə qanunvericiliyə uyğun olaraq sırası və kiçik rəis heyəti vəzifələrinə təyin etmə yolu ilə xidmətə qəbul.

Daxili işlər orqanlarında xidməti intizam – əməkdaşlar tərəfindən on- lara həvalə olunmuş vəzifələrin icrasından və öz səlahiyyətlərini həyata keçirən zaman AR qanunvericiliyinə, vəzifə təlimatlarına, habelə DİN-in və bilavasitə rəislərin əmr və göstərişlərinə əməl etməkdən ibarətdir.

Xidməti vəzifələrin nümunəvi yerinə yetirilməsinə və xidmətdə əldə edilən yüksək nəticələrə görə daxili işlər orqanlarının əməkdaşları üçün aşağıdakı *həvəsləndirmə növləri* tətbiq oluna bilər:

- 1) təşəkkür;
- 2) pul mükafatı;
- 3) qiymətli hədiyyə ilə mükafatlandırılma;
- 4) fəxri fərman ilə təltif edilmə;
- 5) fəxri döş nişanı ilə təltif edilmə;
- 6) vaxtından əvvəl növbəti xüsusi rütbənin verilməsi;
- 7) xüsusi rütbənin vəzifə ştatında nəzərdə tutulduğundan bir pillə yuxarı verilməsi;
- 8) təltif silahının verilməsi.

Həvəsləndirmə növlərinin tətbiqi qaydaları DİN tərəfindən müəyyən edilir. Həvəsləndirmə tədbiri kimi əvvəllər verilmiş intizam tənbehinin vaxtından əvvəl geri götürülməsi tətbiq oluna bilər.

DİN-in təhsil müəssisələrində göstərilən həvəsləndirmə tədbirlərindən başqa təqaüdün artırılması və müdavimlərin təhsil müəssisəsinin yerləş- diyi ərazidən növbədən kənar buraxılması kimi həvəsləndirmə tədbirləri də tətbiq edilə bilər. Cinayətkarlığa qarşı mübarizədə, qanunçuluğun və hüquq qaydalarının möhkəmləndirməsində və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsində xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən fərqləndiklərinə, həmçinin digər xüsusi xidmətlərə görə DİO-nun əməkdaşları AR dövlət mükafatı ilə təltif olunmağa təqdim edilə bilərlər.

Göstərilənlərlə yanaşı, “DİO-da qüsursuz xidmətə görə” medalı¹

DİO-da təqvim hesabına ilə 10, 15 və 20 il xidmət keçmiş (SSRİ DİO- da xidmət müddəti də nəzərə alınmaqla) əməkdaşlara nazir tərəfindən təltif formasında aşağıdakı kimi verilir:

1-ci dərəcəli medal – AR DİO-da 20 il xidmətə görə;

- 2-ci dərəcəli medal – AR DİO-da 15 il xidmətə görə;
- 3-cü dərəcəli medal – AR DİO-da 10 il xidmətə görə.
- 1-ci dərəcəli medal ən ali dərəcədir.

“Polis veteranı” medalı² ilə DİO-da (SSRİ DİO-da xidmət müddəti də nəzərə alınmaqla) 30 təqdim ili və daha çox nümunəvi xidmət etmiş DİO-nun əməkdaşları nazir tərəfindən təltif edirlər.

Xidməti intizam qaydalarını pozmağa görə daxili işlər orqanlarının əməkdaşlarına aşağıdakı *intizam tənbehləri* tətbiq edilə bilər:

- 1) məzəmmət;
- 2) töhmət;
- 3) şiddətli töhmət;
- 4) xidməti vəzifəyə tam uyğun olmaması barədə xəbərdarlıq;
- 5) tutduğu vəzifədən aşağı vəzifəyə keçirmə;
- 6) xüsusi rütbənin bir pillə aşağı salınması;
- 7) xidmətdən xaric edilmə.

Həvəsləndirmə tədbirləri və intizam tənbehləri, daxili işlər orqanlarının vəzifəli şəxsləri tərəfindən onlara verilən səlahiyyətlər hüdudunda tətbiq edilir. Həvəsləndirmə tədbirlərinin və intizam tənbehinin tətbiqində verilən hüquqların həddini aşan vəzifəli şəxs məsuliyyət daşıyır.

Xidməti intizam qaydalarının pozulmasına görə yalnız bir intizam tənbehi verilir.

Daxili işlər orqanlarının əməkdaşı aşağıdakı hallarda xidmətdən xaric edilə bilər:

- 1) öz arzusu ilə DİO-da xidmətdən çıxmaq barəsində yazılı ərizə verdikdə;
- 2) and içməkdən imtina etdikdə;
- 3) cinayət törətdiyinə görə barəsində qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmənin ittiham hökmü və ya tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi haqqında qərar olduqda;
- 4) DİO-da xidmətlə bir araya sığmayan fəaliyyətlə məşğul olduqda;
- 5) xidmətdə olmanın son yaş həddinə çatdıqda;
- 6) səhhətinə görə, o cümlədən uzunmüddətli (4-aydan artıq) xəstəliklə əlaqədar vəzifəsini yerinə yetirməsinin qeyri-mümkünlüyü barədə tibbi-həkim komissiyasının rəyi olduqda;
- 7) DİO-da xidmətə tam yararsız olması barəsində attestasiya komissiyasının rəyi olduqda;
- 8) başqa dövlətin vətəndaşlığını qəbul etdikdə, AR vətəndaşlığından çıxdıqda və ya digər dövlət qarşısında öhdəlik götürdükdə;
- 9) DİO əməkdaşı adına ləkə gətirən ləyaqətsiz hərəkət etdikdə;
- 10) intizam məsuliyyətinə cəlb edildikdən sonra xidmət və icra intizamını il ərzində yenidən kobudcasına pozduqda;
- 11) ştatlar ixtisar edildikdə;
- 12) fəaliyyət qabiliyyətsizliyi və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyəti məhkəmə qaydasında müəyyənləşdirildikdə;
- 13) digər hüquq-mühafizə orqanlarına işə keçdikdə.

Xidmətdən xaric edilən daxili işlər orqanları əməkdaşlarına qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada müavinət verilir.

Daxili işlər orqanları (polis) əməkdaşlarının maddi və sosial təminatları

DİO əməkdaşlarına qanunvericiliklə müəyyən edilmiş tam iş vaxtı şamil edilir. Zəruri hallarda, DİO əməkdaşları müəyyən edilmiş iş vaxtıdan artıq olan müddətdə,

həmçinin gecə vaxtı, istirahət, səsvermə, iş günü hesab edilməyən bayram günləri və ümumxalq hüzn günündə xidməti vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə cəlb oluna bilərlər.

DİO əməkdaşları üçün əmək haqqı və digər təminatlar saxlanılmaqla aşağıdakı məzuniyyət növləri müəyyən edilir:

- hər il verilən əsas məzuniyyət;
- qısamüddətli;
- xəstəliyə görə;
- tətillə çıxmaqla əlaqədar (müdavimlər üçün 14 təqvim günü);
- DİN-in təhsil müəssisələrini bitirməklə əlaqədar (30 təqvim günü);
- əlavə (xidmət illərinə, xüsusi şəraitdə vəzifələrin icrasına, əlahiddə

xidmətə görə).

DİO-da xidmət illərinə görə ödənişli əlavə illik məzuniyyət aşağıdakı hallarda verilir:

- 10 ildən 15 ilədək xidmət keçməyə görə – 5 təqvim günü;
- 15 ildən 20 ilədək xidmət keçməyə görə – 10 təqvim günü;
- 20 il və daha çox xidmət keçməyə görə – 15 təqvim günü.

DİO-nun əməkdaşları məzuniyyətə çıxarkən ildə bir dəfə onlara bir aylıq əmək haqqı məbləğində pul müavinəti verilir.

DİO əməkdaşlarının təminat xərclərinə, tutduğu vəzifəyə və xüsusi rütbəyə görə maaşları, fasiləsiz xidmət illərinə görə haqq, məharət dərəcəsinə görə verilən əlavə ərzaq payı və ya ərzaq payı əvəzinə verilən pul kompensasiyası, digər müavinət və ödənişlər daxildir.

DİO əməkdaşlarının həyat və sağlamlığı "Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında" AR Qanununa uyğun olaraq dövlət büdcəsi vəsaiti hesabına sığortalanır. DİO əməkdaşlarına və onların ailə üzvlərinə DİN-in tibb müəssisələrində pulsuz tibb xidməti göstərilir. DİO əməkdaşlarının müalicə olunmaları ilə əlaqədar ildə bir dəfə onlara bir aylıq əmək haqqı məbləğində pul müavinəti verilir. AR NK-nın 22 iyul 2004-cü il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş "DİO-nun əməkdaşlarına fasiləsiz xidmət illərinə görə haqqın ödənilməsi üçün xidmət illərinin hesablanması Qaydası"na əsasən, *DİO əməkdaşlarına fasiləsiz xidmət illərinə görə verilən haqq vəzifə və xüsusi rütbəyə görə maaşlardan hesablanaraq aşağıdakı məbləğdə ödənilir:*

- 1 ildən 2 ilə qədər iş stacına görə – 5 faiz;
- 2 ildən 5 ilə qədər iş stacına görə – 10 faiz;
- 5 ildən 10 ilə qədər iş stacına görə – 15 faiz;
- 10 ildən 15 ilə qədər iş stacına görə – 20 faiz;
- 15 ildən 20 ilə qədər iş stacına görə – 25 faiz;
- 20 ildən 25 ilə qədər iş stacına görə – 30 faiz;
- 25 ildən 30 ilə qədər iş stacına görə – 40 faiz;
- 30 ildən yuxarı iş stacına görə – 50 faiz.

Beləliklə, suala nəticə olaraq onu da qeyd etmək lazımdır ki, DİO əməkdaşlarının maddi və sosial təminatları dövlət tərəfindən daim diqqət mərkəzindədir. Son illərdə qəbul edilən aktlar DİO əməkdaşlarının maddi və sosial təminatına verilən dövlət qayğısının bariz nümunəsidir.

NƏTİCƏ

Cinayətkarlığa və digər hüquqpozmalara qarşı mübarizə sahəsində öndə gedən və hüquq-mühafizə orqanları arasında özünəməxsus yer tutan Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin və onun orqanlarının fəaliyyəti daima dövlətin diqqət mərkəzindədir. Ona görə ki, bu orqanlar öz fəaliyyətini daima xalqla ünsiyyətdə qurur.

Son zamanlar bir çox hüquqi islahatların aparılması, o cümlədən daxili işlər orqanlarının fəaliyyətini nizamlayan normativ-hüquqi aktların qəbul edilməsi bu orqanlardan öz fəaliyyətini təkmilləşdirməyi və qanunçuluğa daima əməl etməyi tələb edir.

Mövzunun birinci sualında "Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Əsasnaməsinin və strukturunun təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 iyun 2001-ci il tarixli Fərmanına əsasən DİN-in funksiyaları, vəzifələri, sistemi və işinin təşkili göstərildi.

DİN Azərbaycan Respublikasında ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi, cinayətlərin qarşısının alınması və açılması sahəsində Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

İkinci sualda qeyd olundu ki, DİO-da xidmət keçmə-bu orqanların funksiya, vəzifə və hüquqlarını öz peşə fəaliyyətləri ilə həyata keçirən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət qulluğunun xüsusi növüdür.

Mövzunun nəhayət, üçüncü sualında polisın təyinatı, əsas vəzifələri və polis əməkdaşlarının vəzifələrini göstərdik.

Yuxarı kurslarda Siz "İnzibati hüquq", "DİO-nun inzibati fəaliyyəti", "DİO-nun əməliyyat-axtarış fəaliyyəti" və digər xüsusi və hüquq fənlərini öyrənməklə daxili işlər orqanlarının fəaliyyəti haqqında biliklərinizi genişləndirəcəksiniz və bu biliklər savadlı polis əməkdaşı və hüquqşünas kimi gələcək təcrübi fəaliyyətinizdə köməklik göstərəcəkdir.